

Mis on kilplase palk?

Kui Viimse Reliikvia väljendeid kasutada, siis surm see ilmselt ei ole. Ometi on küsimus päevakohane, sest kilplasetöö omandab kaasajal moodsamaid vorme kui Kreutzwald kunagi ette oskas kujutada.

Kõige kaugemaid ja kõrgemaid näiteid uutest vormidest pakub globaliseeruv turu-maailm. Ameerikalik ühiskonnamuudel peaks meid üldiselt suunama ratsionaalsusele ja seega olema kilplastele ebasoodne keskkond. Ometi võib just siin leida kõige mastaapsemat tühitallamist. Seda põhjusel, et töö mis tegija tasandil näib viljakas võib ühiskonna tasandil olla mõttetu või koguni miinusmärgiga. Näitena pakuks loomeinimesi, kes otsivad eneseteostust turundus- või reklaamivaldkonnast. Isiku tasandil on see mõistetav ja kohati ka möödapääsmatu. Pere vajab ju toitmist ja näiteks ülikooli lõpetavale filmilavastajale pole tihti muud võimalust alustamiseks kui reklaamiklipid. Ühiskonna tasandilt vaadates on pilt aga teistsugune. Suur osa turundajate geniaalsetest leiutistest on ju sellised, mille järgi keegi enne puudust ei tundnud. Alates näiteks koeratoidust või nelja teraga žilettidest ja lõpetades Tere kaubamärgi või avamisauguga õllepudeli põhjas. Talent ja kapital, mis taoliste uuenduste loomisele kulub, on aga meeletu. Ja see toodab tulemust – pärast kasutamist ei kujuta me elu nendeta enam ette. Nii elamegi maailmas, kus meie parima loomisvõimega ajud on ametis mitte inimkonna vajaduste rahuldamise, vaid uute tekitamisega.

Globaalselt tasandilt n.ö. kodu-Eesti pinnale laskudes muutub pilt tuttavlikumaks. Siin võiks kilpluse näiteks tuua selle, kuidas me end mõisnikest ja keskkomiteest priiks võitlesime, et seejärel oma vabadust pankade ja päikeselaenu abil piirama asuda (jah, laenu hind ei ole ainult intress). Või selle, kuidas me oma äsja teenitud rikkust aina uuemate ja uuemate maasturite alla matame. Tundub ühele kilplasarhvale ju üpris kohane käitumine olevat.

Üldrahalikult pinnalt veelgi allapoole, inimese igapäevatöö tasandile tules on äratundmishetki muidugi kõige rohkem. Reatöötajale on muistse kilplaste-loo ootamatuum õppetund ehk see, et õiglase palk ei sõltugi töö raskusest või keerukusest. See ei sõltu ka keskmisest või naabri palgast. See sõltub viljast, mis töö käigus luuakse. Vastasel juhul peaksime just kilplasetööd kõrgeimalt tasustama, sest see on alati kõige raskem ja (näiteks paljudes bürokraatlikes süsteemides) oi-oi kui keeruline. Siin võib märgata, et rahvasuu pajatab tänapäeva kilplastest tavaliselt seoses bürokraatia, armee või korralvuritega. Meie riigiametnike palgaastmestikku olen selles kontekstis juba näiteks toonud (Postimees 25.07). Fenomen pole aga sugugi omane ainult riigiparadaadile. Kurioosseid kogemusi kirjavahetusest pankade ja liisingufirmadega on meist ilmselt paljudel. Meie ravikindlustusest, mis pahatihti ei ravi ega kindlusta, ei hakka siinkohal parem rääkimagi. Üldiselt paistab mõttetu töö osatähtsus tõusvat seal, kus organisatsioon on kasvanud suureks ja keerukaks, kuid jäänud oma olemuselt mehaaniliseks ja jäigaks.

Lõpetuseks tooksin veel ühe koduse näite hiljutiste aprillirahutuste taustalt. Ka see sündmus paistab läbi kilplaste prisma veidi teises valguses. Nii võiksime näha, et pronksõduri teisaldamine ei pööranudki meie integratsiooniprotsessi ajas 15 aastat tagasi. Vastupidi, me liikusime 15 aastat edasi – punkti, kuhu senise arengu jätkudes oleksime jõudnud niikuinii. Seni oleme mõelnud integratsiooni all mingeid 'samme', mida valitsus 'peab astuma'. Need jäävad aga paratamatult viljatuks, sest tegu on kogukondade ja inimeste vahelise, mitte valitsuse-poolse protsessiga. Lisaks muutub ühepoolne integratsioon tahes-tahmata assimilatsiooniks ja toob kaasa äratõuke-reaktsiooni. Ka kaks monoloogit ei tähenda veel dialoogi. Mõtlemisainet on sellest loost aga rohkem rahvale kui valitsusele: integratsioon ei

ole ülesanne, mille me saame valitsuse hoolde delegeerida ja siis oma vabaduse-talveunne tagasi suikuda. Kuigi ka valitsus ei saa istuda käed rüpes, ei muuda nemad üksi siin midagi. Siinkohal võiksime meenutada, et 20 aastat tagasi oli eduka eestlase tunnuseks sõprusperekond Soomes. Taoliste sotsiaalsete suhete mõju majandusele ja julgeolekule ei saa meetriga mõõta. Väidan siiski, et just toonane aktiivne otsesuhtlus oli üks hiljem saabunud välisinvesteeringute algpõhjuseid. Ja need tulid siia perifeeriasse miskipärast mahus ja tempos, mis jättis Kesk-Euroopa kaugele maha. Täna võiks eduka eestlase tunnuseks olla sõpruspere Lasnamäel, Narvas või Peterburis. See paistab olevat enam-vähem ainuke tõhus viis, kuidas oma sõnum neile kohale viia. Ja mine tea, ehk saaksime ka nende omast paremini aru.

Kokkuvõttes, kilplus ei ole midagi eestlastele ainuomast. Küll on kilplased meie kultuuripärandis suhteliselt valus ja eraldiseisev tegelaskuju. Sellega on Lauluisa andnud meile üleilmses konkurentsivõitluses ootamatult vaheda relva. Madal valulävi kilpluse suhtes peaks aitama meil seda kergemini ära tunda. Ja ära tunda seda tasub. Sest nii nagu integratsiooniga tuleb taas uuele ringile minna, tuleb ka maasturite alla maetud rikkus uuesti teenida. Kilplase palk on otsast alata. Alati.

Guido Viik

Avaldatud: Areen (Eesti Ekspress), 04.10.2007